

Atstarotāju lietošanas tendences Latvijas pieaugušo iedzīvotāju vidū

*Aija Bukova-Žideļuna¹, Anita Villeruša¹, Iveta Pudule²,
Daiga Grinberga²*

¹ Rīgas Stradiņa universitāte, Sabiedrības veselības
un epidemioloģijas katedra, Latvija

² Slimību profilakses un kontroles centrs, Latvija

Ievads. Ceļu satiksmes drošības direkcijas dati liecina, ka 2016. gadā Latvijā vairāk nekā trešdaļa ceļu satiksmes negadījumos bojā gājušo bijuši gājēji, 65% negadījumu, kuros ievainoti vai gājuši bojā gājēji, notikuši diennakts tumšajā laikā. Eiropā veiktie pētījumi liecina, ka atstarotāju obligāta nēsāšana samazina gājēju traumatismu un nāves gadījumus par 75–85%. Kaut arī kopš 2014. gada rudens Latvijā par atstarotāju nelietošanu, piedaloties ceļu satiksmē diennakts tumšajā laikā, paredzēta gan administratīvā protokola noformēšana, gan naudas sods, vēl arvien atstarotāju izmantošana ir nepietiekama.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Pētījuma mērķis ir analizēt Latvijas pieaugušo iedzīvotāju atstarotāju lietošanas paradumus saistībā ar demogrāfiskajiem un sociāli ekonomiskajiem faktoriem (dzimumu, vecumu, izglītības līmeni), citiem ceļu satiksmes drošības paradumiem (drošības jostu lietošanu), alkoholisko dzērienu lietošanas paradumiem un izpratni par to ietekmi uz reakcijas ātrumu, kā arī analizēt kopējās izmaiņu tendences no 2010. līdz 2016. gadam.

Analīzei tika izmantoti Latvijas iedzīvotāju veselību ietekmējošo paradumu pētījuma 2010., 2012., 2014. un 2016. gada aptauju dati. Pētījuma izlase tika veidota, izmantojot daudzpakāpju nejaušās stratificētās izlases metodi, tiešu interviju veidā respondentu dzīvesvietā (2010. gadā – 3010 respondenti, 2012. gadā – 3004 respondenti, 2014. gadā – 3010, 2016. gadā – 3596 respondenti). Analīzei tika izmantota *IBM SPSS Statistics* programma, tika lietota aprakstošās statistikas metode, aprēķināta statistiskā ticamība un ticamības intervāls. Loģistiskās regresijas modelī tika analizēta faktoru ietekme respondentiem, kuri nekad nelieto atstarotājus, salīdzinājumā ar pārējiem, nosakot izredžu attiecības ar 95% ticamības intervālu.

Rezultāti. Pārvietojoties tumsā un piedaloties ceļu satiksmē diennakts tumšajā laikā, atstarotājus gandrīz vienmēr 2016. gadā lietoja 42,6% (N = 1533) respondentu. No 2010. līdz 2016. gadam statistiski ticami samazinājies respondentu īpatsvars (Pīrsona χ^2 tests: $p < 0,0001$, $\chi^2 = 216,4$), kuri nekad nelieto atstarotājus (2010. gadā – 27,5%, N = 828; 2012. gadā – 23,3%, N = 700; 2014. gadā – 23,6%, N = 709; 2016. gadā – 19,6%, N = 704). Izredzes nekad nelietot atstarotājus ir augstākas vīriešiem (OR = 1,89; 95% TI: 1,74–2,06); 15–24 gadu vecumgrupai piederīgajiem (OR = 1,93; 95% TI: 1,68–2,22); personām, kuru ģimenes stāvoklis ir “neprecējies, dzīvo šķirti vai atraitis” (OR = 1,27; 95% TI: 1,17–1,38); kā arī tiem respondentiem, kuri nelieto drošības jostas, sēžot automobiļa priekšējā sēdekļi (OR = 1,58; 95% TI: 1,41–1,76); tiem, kas nelieto drošības jostas, sēžot automobiļa aizmugurējā sēdekļi (OR = 2,13; 95% TI: 1,95–2,33); personām, kas iepriekšējās nedēļas laikā izdzēruši piecas un vairāk alus pudeles (OR = 1,20; 95% TI: 1,04–1,39); kas iepriekšējās nedēļas laikā izdzēruši piecas un vairāk glāzes stipra alkoholiska dzēriena (OR = 1,20; 95% TI: 1,05–1,39); un tiem, kuri piekrit apgalvojumam, ka alkohols nelielās devās uzlabo reakciju (OR = 2,02; 95% TI: 1,31–3,04).

Secinājumi. Iedzīvotāju atstarotāju lietošanas paradumi kopš 2010. gada ir uzlabojušies. Atstarotāju nelietošanas paradumam ir saistība gan ar respondenta dzimumu, vecumu un ģimenes stāvokli, gan ar alkohola lietošanas paradumiem un izpratni par alkohola ietekmi uz reakcijas ātrumu. Plānojot ceļu satiksmes drošības paradumu maiņu sabiedrībā, būtiski ir ņemt vērā arī alkohola lietošanas tendences populācijā, attiecīgi uzrunājot lielākam riskam pakļautās grupas un izglītojot par drošu dalību ceļu satiksmē.